

150 éve kezdődött a magyar nyelvű oktatás a selmecebányai Bányászati és Erdészeti Akadémián

DR. VITÁLIS GYÖRGY okl. geológus, a földtudományok kandidátusa, ny. tud. főosztályvezető (Budapest)

Az 1735. június 22-én alapított selmeci bányaiskolán, majd néhány évtized múltán bányászati akadémián, melynek kiépítése 1763-tól 1770-ig tartott, az oktatás német nyelven történt.

A selmeci akadémia 150 éve, 1867-ben „M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémia” néven magyar tannyelvű, magyar állami intézménnyé vált. (Az erdészeti oktatás 1866-tól, a bányászati és kohászati 1868 és 1872 között tért át a magyar nyelvre. Ettől számítjuk a magyar műszaki nyelv megszületését *Izsó I.* 2014.)

„Az akadémia 1867-ben már kifejezetten magyar állami intézmény és a magyar pénzügyminiszter fennhatósága alá került. A tannyelv magyar lett. Nemzetközi jellegét ezzel elvesztette, külföldiek alig látogatták többé. Az akadémia fejlődésében a változás nem okozott visszaesést, sőt színvonala ezentúl is állandóan emelkedett.” (*Pethe L.* 1928)

A magyar királyi pénzügyminisztérium 1868. év július 11-i 22,399. sz. rendelete értelmében az 1868/69. tanévben az első bányász-akadémiai tanfolyamok minden tantárgya magyarul adatott elő, míg az 1871/72. tanévtől mind a négy évfolyamban bevezették a magyar nyelvű oktatást (*Faller G.* 1871).

„Ezen intézmény folytán a selmeczi m. kir. bányászati és erdészeti akadémia történetében egy új korszak keletkezett.” (*Pauer J.* 1896)

A magyar nyelvű oktatás a kiegyezés utáni hivatalos bevezetése előtt már „Az 1825/26. évi országgyűlés és a Magyar Tudományos Akadémia irányelvül tűzte ki célul a tudományok magyar nyelven való művelését.” (*Székely L.* 1968) Elhatározták, hogy mind a kincstári ügyek, mind a bányászati szaknyelv magyar nyelvű legyen. Ennek érdekében *Szabó József*, a legkiválóbb magyar geológus még akadémiai hallgató korában, 1845-ben egy bányászati szakszótárt készített.

A magyar nyelvű oktatás érdekében az 1848/49-es pénzügyminisztériumban vezető szerepet kaptak „a haza érdekében tevékenykedő bánya-kohómérnökök: az államtitkár *Gräzenstein Gusztáv*, a bányászati-kohászati főosztály vezetője báró *Splény Béla* lett, miniszteri tanácsosként működött báró *Leithner Antal*, *Divald Adolf*, *Pécs Antal* stb.” „A legmesszemenőbb

Régi vágya valósult meg a bányászati és kohászati felsőoktatásnak, amikor Selmecebányán 150 éve a magyar tannyelvű tanításra tértek át.

segítséget megadva kezdték meg az akadémia szervezetének és oktatásának megreformálását.” (*Zsámboki L.* 1985)

Eötvös József, az első magyar vallás- és közoktatási miniszter a „selmeci akadémia sürgős kérdéseinek rendezése ügyében 1848. augusztus 16-án” *Kossuth Lajos* pénzügyminiszterhez küldött átiratában felterjesztette az akadémiai ügyviteli nyelv magyarosítását és a magyar oktatási nyelv bevezetését, hogy azt még az év folyamán meg kell kezdeni.

Meg sem várva *Kossuth* válaszát, augusztus 24-én az akadémia igazgatóságának kiadott rendeletében közölte, hogy „az akadémiát a vallás- és közoktatási minisztérium alá rendeli; az ügyvezetés nyelve a továbbiakban a magyar legyen.”

Elrendelte, hogy „a tanárok közül, akik arra képesek, már az iskolaév kezdetétől előadásait magyar nyelven kötelesek tartani, üresedés esetén a tanszéket magyarul tartani képes tanárokkal kell betölteni; a tanárok mellé magyar és német nyelvtudású tanársegédeket kell alkalmazni a németben nem jártas hallgatók oktatása érdekében.” (*Székely L.* 1968)

Debreczeni Márton pénzügyminisztériumi osztálytanácsos válaszirátát *Kossuth* elé terjeszti, javasolva, hogy az előadásokat a külföldi hallgatók miatt továbbra is német nyelven tartsák.

„Végezetül az előadások magyar és német nyelven való tartását javasolja.” (*Székely L.* 1968)

Eötvös József magyarázkodásra szorult és maradt a német nyelvű oktatás, így a magyar nyelv ügye a szabadságharccal együtt elbukott. „Csak 1868-ban vezették be fokozatosan a magyar nyelvű oktatást.” (*Székely L.* 1968)

„A császári elnyomás másfél évtizede alatt mindössze *Zsigmondy Vilmos* bányatanának 1865-ben megjelent első kötete jelzi a magyar nyelvű szakmai törekvéseket.” (*Zsámboki L.* 1988)

Az akadémia tanárai közül *Kerpely Antal* végzett úttörő munkát a magyar nyelvű szak- és előadási nyelv megteremtésében. „Időrendben elsőként a szakcikkek német-magyar nyelvű párhuzamos publikálását, majd a magyar nyelvű tananyag és tankönyv (*Vaskohászattan*) összeállítását, majd folyóiratszerkesztői (*BKL*) működését követhetjük.” (*Zsámboki L.* 1988)

A magyar oktatási nyelvhez való ragaszkodásnak meghitt példája, amikor 1919-ben a cseh megszállók a főiskola tanárainak ottmaradását kívánták, a profeszszori kar az 1919. február 6-i főiskolai tanácsülésén egységesen kijelentette, hogy a „*tanári kar nem kíván más állam polgára lenni, se más nyelven előadni.*” (Vítális Gy. 2011).

Megjegyezzük, hogy a Selmeczbányai Ágostai Hitvallású Evangélikus Liceumi Főgimnáziumban Breznyik János igazgató kitartó kezdeményezésére megelőzve az akadémiát, már 1847 óta minden tantárgyat magyarul tanítottak, sőt ettől még a Bach-korszakban sem tértek el. (Vítális Gy. 2016)

Befejezésül Kerpely Antal a Bányászati és Kohászati Lapok általa szerkesztett 1871. évi január 1-i számában megjelent tanulmányából idézek: „*A jelen tanév lefolytával végre magyar bányász-akadémiánk lesz!*”

Kifejti, hogy az akadémia eddigi egyetlen feladata: „*életre való szakférfiakat nevelni, tudományt űzni és gyarapítani még eggyel s sokkal fontosabbal növekedett, t. i. ezen szakférfiaknak megkönnyíteni a szellemi közlekedést magyar műnyelven.*” (Kerpely A. 1871)

IRODALOM

A magyar bányászati oktatás kétszázéves jubileuma. *Bányászati és Kohászati Lapok*, 1935. 13-14. 226-229.

Faller Gusztáv (1871): Előadási nyelv, észrevételek a mostani tanterv felett. A Selmeczi M. K. Bányász és Erdész Akadémia évszázados fennállásának Emlékkönyve 1770-1870. Selmecz, p. 57.

Izsó István (2014): A magyar bányászat évezredes története V. kötet. A magyar bányászat kronológiája 1000-2000. Zalaegerszeg – Rudabánya p. 137.

Kerpely Antal (1871): Közlönyünk feladata s iránya. Bányászati és Kohászati Lapok, IV. évf. 1. sz. 1-2.

Pauer János (1896): A selmeczbányai magyar királyi Bányászati és Erdészeti Akadémia története, alapításától, vagyis 1770. évtől kezdve az 1895-96. tanév végéig. Joerges ny. Selmeczbánya. p. 27.

Pethe Lajos (1928): Bányászati és kohászati szakoktatás. Technikai fejlődésünk története. Bp. Stádium. p. 4.

Székeley Lajos (1968): Debreczeni Márton előterjesztése Kosuth Lajoshoz a selmeczbányai Bányászati és Erdészeti Akadémia oktatási nyelve ügyében. *Bányászati és Kohászati Lapok – Bányászat*, 101. évf. 731-733.

Vítális György (2011): Selmeczbányától Sopronig, Szemelvények dr. Vítális István 1919-20. évi naplójából és szakvéleményeiből. *Bányásztörténeti Közlemények*, XII. (VI. évf. 2.) sz. 133-166.

Vítális György (2016): Emlékezés Chovan Károly selmeczbányai, majd szarvasi gimnáziumi tanárra. *Szarvasi Krónika*, 30. sz. 105-109.

Zsámboki László (1985): Az akadémia magyar létesítmény lesz (1867-1904). – A bányászat és kohászat oktatása. In: 1735 Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Vivat Academia... és az Országos Erdészeti Egyesület Emlékkönyve a bányászati, kohászati és erdészeti felsőoktatás 250. évfordulójára. p. 157.

Zsámboki László (1988): Kerpely szerepe a magyar bányászati-kohászati szaknyelv megteremtésében. *Bányászati és Kohászati Lapok – Bányászat*, 121. évf. 6. sz. 253-254.

Könyvbemutató

Magyarország Geotermikus Felmérése 2016

2017. március 7-én műszaki könyvbemutatót tartottak a Magyar Energetikai és Közműszabályozási Hivatalban.

Egy hiánypótló és régen várt kiadvány megjelenését támogatották. A mű, mely dr. Tóth Anikó szerkesztésében készült, arról nevezetes, hogy a magyar földhő-kutatásban és -felhasználásban részt vevő szervezetek, legyenek bár állami vagy magán kézben, szinte mindegyike szolgáltatott adatokat ahhoz, hogy belőle a kíváncsi szakember vagy akár csak érdeklődő lakhelyére, megyéjére vonatkozó adatokat találjon.

Erénye még a kiadványnak, hogy a bevezető oldalakon tisztáz több alapfogalmat és fizikai jellemzőt, ami a megértést könnyíti. A könyvből az országos adatok is hozzáférhetővé váltak. Jó hír, hogy a kiadvány ingyen szerezhető be. (Természetesen az internetről is letölthető.) Könyv formában az adatszolgáltatók és a könyvbemutató résztvevői már megkapták, utánnomását tervezi a hivatal.

A bemutató bensőséges ünnepséggént zajlott a hazai geo-

termikus szakma meghívott képviselői részvételével. Megnyitójában dr. Nyikos Attila, a MEKH elnökhelyettese méltatta a munkát, majd ismertette a rendezvény célját. Ezután a szerző, dr. Tóth Anikó mutatta be a „Magyarország Geotermikus Felmérése 2016” című művet. Majd két laudáció következett, az első a miskolci földhő alapú városfűtés tapasztalatairól szolt Nyíri László ügyvezető igazgató előadásában. Dr. Nagy Lajos, az OMBKE elnöke dr. Tóth Anikó szakmai életútját méltatta. Végül Livo László tartott rövid előadást a hazai földhő-felhasználás gyakorlati kérdéseiről és eredményeiről.

A program zárásaként dr. Nyikos Attila elnökhelyettes köszöntötte dr. Tóth Anikót és mindannyiunk nagyra becsült tanítóját, dr. Bobok Elemér professzor urat. A bemutató a jelenlévők közvetlen és kötetlen beszélgetésével ért véget.

Részletek itt olvashatók: <http://www.mekh.hu/felmeres-keszult-hazank-geotermikus-kincseirrol>

A Magyarország Geotermikus Felmérése c. kiadvány letölthető itt: http://www.mekh.hu/download/1/2c/20000/magyarorszag_geotermikus_felmerese_2016.pdf

Livo László